



Bestaan ze nog, Woerkummers die iedereen in het stadje kent? Het is een uitstervend ras aan het worden. Niet alleen in Woudrichem, ook in andere plaatsen lijken markante persoonlijkheden steeds zeldzamer te worden. En dat is jammer; ze geven een dorp of stad een identiteit, een gezicht. In de serie 'Markante Woerkummers' worden de komende maanden bijzondere persoonlijkheden uit Woudrichem belicht, zowel jonge als niet meer zo jonge mensen, nog wonend in het fraaie vestingstadje of inmiddels verhuisd. Deze week bijt Zuster Bartholomea van Vliet, beter bekend als zuster Bartje (1917) de spits af.

door: Paula Jorritsma

Zuster Bartje woonde van 1960 tot 1985 in het toenmalige klooster van Woudrichem in de Molenstraat. In die vijftig jaren heeft ze haar sporen in het vestingstadje verdiend. Zuster Bartje is geboren in Leidschendam en woont momenteel in Huize Portiuncula in Wijchen bij Nijmegen. Bescheiden als ze is, vindt ze eigenlijk dat niet zij, maar burgemeester Dingemans-Wierts, pastoor Baselaar en gemeentesecretaris Van der Mee de eer toekomen in deze rubriek te worden belicht, want "zonder hen waren de zusters nooit in Woudrichem terecht gekomen". Over haar leven en haar werk in Woudrichem schreef ze een boek, verschenen onder de titel "Lief en Leed zijn deelbaar, zusters Franciscanessen te Woudrichem" (1993). Hieronder volgen fragmenten uit dat boek. "Lief en Leed zijn deelbaar" is verkrijgbaar bij het parochiecentrum van de R.K. Kerk aan de Hoogstraat 38 in Woudrichem (F. van Dortmund, telefoon 0183-301370).

Jongens of het klooster

Zuster Bartje begint haar boek met een uitleg waarom ze voor het kloosterleven gekozen heeft: "Meestal is er maar één antwoord op die vraag: roeping. De zusters zijn tot de Heer getrokken om ons in te zetten voor de verbreiding van Zijn Rijk hier op aarde en tot hulp en steun van de medemensen. Of zo'n leven de moeite waard is te leven, laat ik aan de lezer over." Zuster Bartje was de oudste van acht kinderen van een arbeidersgezin. Haar schooltijd bracht zij door bij de zusters Franciscanessen van de Sint Lucia in Bennebroek. Na de lagere school wilde ze wel doorleren, maar dat ging niet. Haar moeder was niet zo sterk en de oudste dochter moest meehelpen in de huishouding. Zuster Bartje schrijft vol waardering over haar ouders: "Het geloof en gebed waren hun houvast, iets wat zij daardoor als vanzelfsprekend aan ons meegaven; ik ben hen daar blijvend dankbaar voor." Op school had een zuster wel eens terloops gezegd: "Er zijn er altijd bij die naar het klooster gaan." Vanaf die tijd gingen zuster Bartjes gedachten twee kanten uit: naar de zusters en naar de jongens. Ze ging in het klooster in Bennebroek kijken, waar de overste gelijk begon over intreden, maar dat wilde ze niet, ze moest er eerst nog over nadenken. Kort daarna werd ze uitgenodigd op een bruiloft: "Dat was het wat ik al zo lang had gewild. Maar juist op die bruiloft wist ik dat dit niet voor mij was wat mij van binnen uit bevredigde. De weg naar het andere leven begon uitzicht te bieden." Ze koos voor het klooster en in 1946 legde ze de geloften van Gehoorzaamheid, Armoede en Maagdelijkheid af.

Jacoba's jachtslot

De burgemeester van Woudrichem, Dingemans-Wierts (1954-1962), wilde eind jaren vijftig de oude, historische vesting weer in ere herstellen en daarbij hoorde ook het opknappen van het jachtslot van Jacoba van Beieren. Voor haar vertrek naar Gent schonk Jacoba dit slot aan de religieuzen en in de volksmond bleef het pand het klooster heten. Zonder geestelijken zou het echter geen functie hebben, vandaar dat er door Dingemans-Wierts in overleg met pastoor Baselaar naar zusters werd gezocht. In 1958 namen de eerste drie zusters hun intrek in Woudrichem. Nog niet in het oude klooster, want dat was danig vervallen en moest worden opgeknapt. Pas in 1965 konden de zusters verhuizen vanuit de Hoogstraat naar de Molenstraat. In 1960 arriveerde zuster Bartje in Woudrichem. Aanvankelijk voor een half jaar, maar dat werden er vijftig. De zusters gaven gezinshulp, want dat was er nog niet in Woudrichem. Als opdracht kregen de zusters mee "mens met de mensen te zijn". Pastoor Baselaar ging hen daarin voor. "Was er ijspret en schaatsen", schrijft zuster Bartje, "de pastoor deed mee. Toen er op een gegeven moment eens te veel mensen op één plek op de ijsbaan stonden en het gevaarlijk werd, nam hij de microfoon en riep: 'Mensen ga uit elkaar anders moet ik gaan vloeken en dat staat niet voor een pastoor'."

Botsauto's

Zuster Bartje runde de kloosterhuishouding. Omdat er de gekste verhalen de ronde deden over de zusters - 's avonds zouden ze in een hok gestopt worden zonder eten! - besloot zuster Willibrordo, de eerste leidster van de gemeenschap, van het klooster een open huis te maken. Iedereen kon een "bakske koffie" komen drinken. Daar maakten de mensen graag gebruik van: "Dat werk tussen de mensen was heerlijk, een verrijking. Vooral ook de omgang met de andersdenkenden, je leerde el-

kaar kennen en waarderen." De zusters hadden geen auto en waren vaak afhankelijk van het openbaar vervoer. Dan was je nogal eens lange tijd onderweg: "We moesten een keer naar Almkerk en als je geen auto had, was de enige mogelijkheid met de pont naar Gorkum te gaan.

Daarvandaan met de andere boot weer naar de overkant, Sleenwijk, en dan konden we met de bus naar Almkerk. Dan was je bijna 2,5 uur onderweg en terug de omgekeerde route."

De zusters die in de gezinnen hielpen, kregen met allerhande zaken te maken: "Aan tafel werd weleens gevraagd of zuster bezwaar had als de bijbel werd gelezen. Natuurlijk niet, dat kunnen wij ook gebruiken. Soms was een kind aan het proberen om net als de zuster een kruisje te maken. De oecumene groeide. Een paar kleine jongens kwamen om een snoepje vragen en kregen dat ook. Thuis zei er één, we hebben een snoepje gehad van de Here Jezus. Zijn moeder snapte er niets van. 's Avonds klauterde hij bij een schilderijtje en zei, die was het. Toen kwam zijn moeder er achter dat hij de zusters bedoelde." Dat de zusters midden in het leven stonden, bewijst de volgende anekdote: "We zijn een keer uit de kerk gekomen en er was kermis op de Hoogstraat. En ja, wij waren ook nog jong. We kregen zin om ook eens in de botsauto's te gaan. Zuster Elisa ging naar de kassa om de penningen te halen, wat denkt U, zij kreeg een handvol en als de bel ging en we er uit wilden stappen, sprong die man weer op onze autootjes en moesten we blijven zitten. Wij hadden niets in de gaten, maar er kwam een volk omheen! Later zei die man, ik heb nog nooit eerder nonnen er in gehad. Een mooie reclame dus." In 1985, na vijftig jaar, stopte zuster Bartje met haar werk in Woudrichem. Omdat het aantal zusters in de loop der jaren was teruggelopen en er geen nieuwe zusters bijkwamen, besloot men het klooster te sluiten.

Kracht naar kruis

Waar zuster Bartje zich het meest over heeft verwonderd in Woudrichem "was dat de mensen - in de grootste moeilijkheden soms - overtuigd zeiden, 'je krijgt kracht naar kruis' en dat waren echt niet alleen de mensen die altijd naar de kerk gingen, dat leefde daar. Je kunt zeggen, ingeboren." Ze werd in het jaar van haar afscheid door de carnavalsvereniging uitgeroepen tot Vrouw van het Jaar, uit dankbaarheid voor wat de zusters in de loop der jaren voor Woudrichem hadden gedaan. Tot slot van haar verhaal wil ze de volgende boodschap aan haar lezers meegeven: "Wat zou ik het graag ieder mens gunnen, de hulp en steun in overgave aan God, te zoeken en te vinden in gebed. Het gebed is de olie die de lamp van het geloof brandend houdt. Dan heb je licht, warmte en vrede."



Zuster Bartje (1946).